

## **Bijlage n°1**

### **Bijkomende info deelstaten**

#### **1. Context**

##### **1.1. Federaal**

##### **1.2. Vlaanderen**

We wijzen er bij de aanvang van de rapportage op dat de maatregelen die vanuit Vlaanderen opgenomen zijn in het actieplan, geen volledig overzicht bieden van het beleid inzake kinderarmoedebestrijding. Wel integendeel, het gaat eerder over een selectie van voornamelijk nieuwe maatregelen, waardoor heel wat structureel, regulier en bijzonder relevant beleid op dit vlak buiten beeld blijft. Dit is ook zo in deze rapportage, al belichten we wel enkele maatregelen die (nog) niet in het actieplan zijn opgenomen.

##### **1.3. Wallonië**

Tijdens de legislatuur 2019-2024 heeft Wallonië een Waals plan goedgekeurd om uit de armoede te geraken, dat wordt aangestuurd door het kabinet van de Minister-President en de Cel Transversale Strategieën van het SPW. Op transversaal niveau bevat het plan voorstellen voor tools en goede praktijken voor lokale overheden om mensen uit de armoede te helpen.

In het kader van dit plan werd onlangs een nieuwe website gelanceerd die specifiek gericht is op eenoudergezinnen om deze gezinnen, die vaak financieel en sociaal kwetsbaar zijn, te helpen. Er werd ook een voorziening ingevoerd om eenoudergezinnen te helpen en te ondersteunen: 19 maatschappelijk werkers “contactpunten voor eenoudergezinnen” werden aangesteld in verschillende centra voor sociale dienstverlening, mutualiteiten en verenigingen.

Het plan om uit de armoede te geraken bevat ook een toekomstgerichte analyse van het beleid om kinderarmoede tegen 2050 te bestrijden.

In november 2023 werd in het AViQ een workshop over het uitwerken van scenario's gehouden om mogelijke veranderingen in de Waalse sociaaleconomische context te analyseren en zo verschillende scenario's te ontwikkelen voor publieke actie in de strijd tegen kinderarmoede. Deze studie zal tegen juni 2024 afgerond zijn.

Ten slotte heeft Wallonië een actieplan voor kinderrechten (2020-2024) aangenomen. Het bevat 54 maatregelen, waarvan een tiental met kinderp participatie, en één specifiek project met kinderp participatie als onderdeel van de evaluatie van het actieplan zelf. De kinderen konden aanbevelingen doen aan de politieke vertegenwoordigers. Deze aanbevelingen zullen gebruikt worden om het volgende Waalse actieplan voor de jaren 2025 tot 2029 op te stellen.

##### **1.4. Brussel : Vlaamse gemeenschapscommissie (VGC)**

##### **1.5. Fédération Wallonie-Bruxelles**

De Federatie Wallonië-Brussel heeft een Plan voor de bestrijding van armoede en de vermindering van sociale ongelijkheid 2020-2025 goedgekeurd (einde voorzien op 31 december 2025), dat wordt gecoördineerd door de cel voor de bestrijding van armoede en de vermindering van sociale ongelijkheid van de FWB en operationeel wordt uitgevoerd door de administraties. Verschillende maatregelen van het Plan hebben tot doel de ongelijkheidsmechanismen die kinderen rechtstreeks

treffen, in te dijken en de intergenerationele overdracht van armoede van jongs af aan te stoppen. Een van de projecten van het Plan betreft de invoering van een barometer om armoede en sociale ongelijkheid te meten in de bevoegdheidsdomeinen van de FWB (het doel is om indicatoren te krijgen die de FWB helpen om zijn diensten en zijn beleid beter aan te passen). Dit project loopt momenteel.

De strijd tegen armoede en de toegankelijkheid van de diensten is ook een prioriteit van het Actieplan inzake de rechten van het kind 2020-2024, dat wordt gemonitord door het 'Observatoire de l'Enfance, de la Jeunesse et de l'Aide à la Jeunesse'. Dit plan loopt af in juni 2024 en er wordt momenteel een evaluatieverslag opgesteld dat zal helpen bij het vaststellen van de vooruitzichten voor het volgende Plan 2025-2029.

Wat betreft de doelstelling om kinderopvang toegankelijker te maken, zijn de maatregelen vastgelegd in het beheerscontract van ONE. Sinds de publicatie van het NAP (Belgisch Nationaal Actieplan Europese Kindgarantie 2022-2030) zijn er ontwikkelingen geweest op het gebied van wetgeving met betrekking tot de hervorming van de kinderopvang, met wijzigingen aan twee decreten:

- Arrêté du Gouvernement de la Communauté française fixant le régime d'autorisation et de subvention des crèches, des services d'accueil d'enfants et des (co)accueillant(e)s d'enfants indépendant(e)s
- Arrêté du Gouvernement de la Communauté française fixant le régime transitoire des milieux d'accueil

Wat het onderwijs betreft, omvat het Pact voor een uitmuntend onderwijs, een ambitieus 10-jarenproject voor de hervorming van het onderwijs in de FWB dat in 2019 van start is gegaan, een reeks maatregelen die ervoor moeten zorgen dat het onderwijs geleidelijk aan gratis wordt, om schooluitval tegen te gaan en om kwetsbare kinderen beter te integreren. De maatregelen worden opgevolgd met behulp van de monitoringinstrumenten en stuurstructuren van het Pact.

## **1.6. Duitstalige gemeenschap**

Projectoproep: De regering steunt projecten die armoede en sociale uitsluiting bestrijden en/of de integratie van alle bevolkingsgroepen bevorderen. Verenigingen en openbare instellingen kunnen een jaarlijkse financiering ontvangen voor speciale, lokale, participatieve, transorganisatorische en innovatieve projecten.

## **2. Target groups**

- 2.1. Federaal
- 2.2. Vlaanderen
- 2.3. Wallonië
- 2.4. Brussel : Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC)
- 2.5. Federatie Wallonië-Brussel
- 2.6. Duitstalige gemeenschap

## **3. Roll out of services**

### 3.1. Federaal

**Actie (niet vermeld in het Nationaal Actieplan):** in het kader van zijn coördinerende rol heeft de POD Maatschappelijke Integratie seminars georganiseerd over de vier thema's van de Europese Kindgarantie, met als doel de verschillende overheidsniveaus binnen dezelfde werkgroep samen te brengen om een betere samenwerking mogelijk te maken. Deze seminars brachten vertegenwoordigers van elk overheidsniveau, politieke vertegenwoordigers, experts en burgerorganisaties samen. Er werden vier thematische seminars en een slotseminarie georganiseerd. Tijdens het slotseminarie werden aanbevelingen gedaan. Het doel is nu om een regelmatige werkgroep in stand te houden die zich bezighoudt met de bestrijding van kinderarmoede.

**Actie (zie pagina 16 van het Nationaal Actieplan):** in het kader van de Europese Kindgarantie is een oproep voor projecten ter bestrijding van kinderarmoede gelanceerd. Sinds december 2021 zijn in totaal 18 projecten ondersteund met subsidies en in het eerste projectjaar zijn in totaal 972 kinderen bereikt. Cijfers voor het tweede jaar zijn nog niet beschikbaar.

**Actie (niet vermeld in het Nationaal Actieplan) :** in samenwerking met de Nationale Loterij werd een projectoproep "Kinderarmoedebestrijding" gelanceerd om organisaties te ondersteunen die projecten voorstellen om kinderarmoede in België te bestrijden. Deze projectoproep heeft tot doel financiële steun te verlenen aan organisaties waarvan het project specifiek verband houdt met de strijd tegen kinderarmoede, en een verwijzing naar de Europese Kindgarantie werd opgenomen in de regels voor de projectoproep.

Budget: 3.000.000 EUR

#### *Onderwijs en schoolactiviteiten*

**Actie (zie pagina 16 van het Nationaal Actieplan):** Het Fonds voor Participatie en Sociale Activering is een doorlopende jaarlijkse subsidie waarover de OCMW's beschikken om initiatieven te ondersteunen die gericht zijn op het vergroten van de autonomie, veerkracht en sociale participatie van OCMW-cliënten en het doorbreken van hun sociaal isolement door hen bepaalde vaardigheden aan te leren en hen aan te moedigen deel te nemen aan maatschappelijk nuttige activiteiten, waarvan een deel ook gebruikt kan worden om kinderarmoede te bestrijden door psychologische ondersteuning, educatieve ondersteuning, paramedische ondersteuning en het financieren van hun deelname aan sociale programma's. Een deel van dit fonds is bestemd voor kinderen.

Begrotingsmiddelen: 18.551.129 EUR in 2021

**Actie (zie pagina 17 van het Nationaal Actieplan):** De subsidie voor het doelpubliek van de OCMW's werd toegekend in het kader van de COVID-19-crisis en op basis van een koninklijk besluit van 13 mei 2020 tussen 1/04/2020 en 31/12/2021. Deze subsidie werd verlengd tot 31/03/2022. Daarna liep deze maatregel af.

Begroting: 125.000.000 EUR. (113.000.000 euro p + 10.000.000 euro voor de organisatie van de OCMW's).

**Actie (zie pagina 41 van het Nationaal Actieplan):** De stand van zaken in 2020 en 2021 met betrekking tot internettoegang en IT-ondersteuning voor jongeren opgevangen in centra van Fedasil en de genomen maatregelen werden uitgevoerd in het kader van de COVID-19-crisis. Dit was een maatregel die verband hield met de COVID-19-context die vandaag niet meer relevant is.

#### *Kwaliteitsvolle gezondheidszorg*

**Actie (zie pagina 54 van het Nationaal Actieplan):** Het protocolakkoord van 2/12/2020 dat voorziet in beter toegankelijke psychologische zorg als onderdeel van de COVID-19-crisis had als doel laagdrempelige psychologische zorg aan te bieden, met name voor de meest kwetsbare groepen, waaronder jongeren. Dit impliceert lagere financiële kosten en een gemakkelijker toegang (psychologen worden door het akkoord aangemoedigd om mobiel te zijn en zich te verplaatsen naar de meest kwetsbare patiënten).

Vanaf 1 september 2023 konden jongeren dankzij een aanhangsel bij de overeenkomst ook sessie voor psychologische zorg volgen in samenwerking met scholen, OCMW's en CLB's zonder het remgeld te moeten betalen.

De overeenkomst van 2021 liep af op 31 december 2023. Op 20 december werd een nieuwe overeenkomst goedgekeurd en is deze in werking getreden. Deze nieuwe overeenkomst ligt in het verlengde van de vorige, maar brengt een aantal wijzigingen aan, met name om de toegang tot zorg te verbeteren. Een maatregel die vooral kinderen en tieners betreft, is dat zij vanaf februari niet langer remgeld moeten betalen voor alle sessies in het kader van de overeenkomst.

**Actie (zie pagina 57 van het nationale actieplan):** Op het gebied van tandheelkundige zorg zijn er twee verschillende maatregelen:

1. Tandzorg voor kinderen wordt terugbetaald tot 19 jaar vanaf 1/9/23: [Terugbetaling van tandzorg voor kinderen onder de 19 jaar | RIZIV \(fgov.be\)](#)  
Gepland budget: EUR 2.240.000 (vanaf 01/09/2023). Werkelijke impact nog niet bekend.
2. De twee preventieve mondonderzoeken worden sinds 1 juli 2022 aan hetzelfde tarief en onder dezelfde voorwaarden aangerekend: [Het mondonderzoek | RIZIV \(fgov.be\)](#)  
Gepland budget: EUR 5.019.000 (vanaf 01/07/2022). Geschatte werkelijke impact: 8 899 000 euro

**Actie (zie blz. 59 van het nationale actieplan):** Er werd een vaccinatieprotocol voor aanvragers van bescherming in de Fedasil-opvangcentra opgesteld. Inhaalvaccinaties konden daar ook worden toegediend. Deze actie was echter gekoppeld aan de COVID-19-context en is daarom niet langer relevant. Kinderen kunnen nog steeds gevaccineerd worden in het opvangcentrum, maar deze vaccins worden voornamelijk toegediend door ONE en Kind en Gezin voor kinderen tot 6 jaar, en door de PSE of PMS voor kinderen tussen 6 en 18 jaar. De eerste vaccinatie voor kinderen vanaf 6 jaar wordt altijd gegeven in de dispatching (of opvangcentrum).

**Actie (zie blz. 61 van het nationale actieplan):** Aan de pandemie aangepast gezondheidsmateriaal voor jongeren en kinderen die in Fedasil wonen, werd aangeboden en 50 gezondheidswerkers werden ingezet om als schakel te fungeren tussen kwetsbare groepen en de gezondheidszorg. Deze maatregel was gekoppeld aan de COVID-19-context en is niet langer relevant.

**Actie (niet vermeld in het Nationale Actieplan):** Een subsidie ter bevordering van het psychologisch welzijn van jongeren (0-25 jaar) werd toegekend aan de OCMW's van 5 grote Belgische steden. Deze subsidie werd toegekend na de gezondheidscrisis in verband met de COVID-19-pandemie, om een antwoord te bieden op de psychologische malaise die deze crisis onder jongeren had veroorzaakt. De OCMW's die deze premie ontvangen, stellen proefprojecten voor die het psychologisch welzijn van jongeren bevorderen en het sociaal isolement doorbreken.

Begrotingsmiddelen: 3.000.000 EUR voor 3 jaar

**Actie (niet vermeld in het nationale actieplan):** Het TUMULT-project heeft als preventieve maatregel de online weerbaarheid van NBMV in de opvangcentra van Fedasil te versterken. Er worden workshops

georganiseerd om jongeren bewust te maken van het juiste gebruik van sociale media en de risico's die het gebruik ervan met zich meebrengt.

Er worden ook reactieve opleidingen voor eerstelijns werkers aangeboden, om hen bewust te maken van de dynamiek achter (cyber)intimidatie en hen praktische hulpmiddelen te bieden voor het werken met jongeren op dit gebied.

**Actie (niet vermeld in het nationale actieplan):** Het project CRÉSaM biedt activiteiten aan voor jongeren in Fedasil-centra om hen bewust te maken van het problematische gebruik van sociale media.

Opleidingen voor professionals op het terrein over problematisch gebruik van sociale media en adolescentie worden ook aangeboden. Tijdens deze cursussen worden bestaande ondersteunende tools, zoals die over (cyber)intimidatie, aan de deelnemers aangeboden.

#### *Voldoende en gezonde voeding*

**Actie (zie blz. 64 van het nationale actieplan):** de budgetten voor voedselhulp in het kader van het Europees Fonds voor hulp aan de meest behoeftigen hebben het mogelijk gemaakt om, naast luiers die al in het nationale actieplan 2021 werden vermeld, specifieke shampoo, tandpasta en tandenborstels voor kinderen te financieren.

Begrotingsmiddelen: De totale begrotingen zijn gestegen van 23 000 000 EUR in 2021 tot 33 414 000 EUR in 2024.

#### *Aangepaste huisvesting*

**Actie (zie pagina 69 van het nationale actieplan):** In 2021 kon dankzij een samenwerking met de Nationale Loterij met een budget van € 1.970.946 steun worden verleend aan 19 Housing First-trajecten en een uitbreiding van meer dan 180 daklozen die door deze teams worden opgevolgd. Deze oproep werd in 2023 hernieuwd voor een totaalbedrag van 2.991.000 euro, wat het mogelijk maakte om 25 Housing First-teams en een uitbreiding van meer dan 250 trajecten te ondersteunen.

Bovendien zal het project "Housing First for Youth - Housing solutions for young people in large cities", dat momenteel loopt, 16 OCMW's voorzien van nieuwe wooneenheden om ter beschikking te stellen aan dakloze jongeren, met een budget van 10 miljoen euro dat wordt toegekend in het kader van stedelijk beleid en de strijd tegen armoede. Tot nu toe zijn er al 5 nieuwe woningen aangekocht en 36 andere zijn in het proces om aangekocht te worden.

Tot slot zijn er van de 45 Housing First teams die actief zijn in België, een tiental programma's die zich richten op gezinnen met kinderen. Op dit moment weten we dat 43 gezinnen, met in totaal 67 kinderen (minderjarigen), werden opgevangen in het kader van een Housing First programma. Het Housing First-model leent zich goed voor de begeleiding van bepaalde bijzonder kwetsbare groepen zoals vrouwen (de groep die het vaakst kinderen heeft) of jongeren. De POD Maatschappelijke Integratie besteedt daarom bijzondere aandacht aan het ondersteunen en ontwikkelen van Housing First-programma's die rekening houden met de specifieke kwetsbaarheden die met dakloosheid gepaard gaan.

**Actie (zie pagina 69 van het nationale actieplan):** In het kader van Housing First kon een capaciteit van 100 plaatsen worden voorzien (in plaats van 190), waarvan 60% voor kinderen. De inwonende kinderen worden opgevolgd.

Begroting: overheidsopdracht van 4 050 000 euro voor 3 jaar (2021-2024). Dit jaar is EUR 1.350.000 toegekend voor de periode van 1/11/2023 tot 31/03/2024.

**Actie (zie pagina 70 van het Nationaal Actieplan):** Het project Xtra MENA werd voortgezet dankzij een expertiseovereenkomst met Fedasil. Het team Xtra MENA is aanwezig op verschillende plaatsen waar deze doelgroep zich bevindt. Tussen januari en juli 2023 hebben al meer dan 200 jongeren deelgenomen aan het project Xtra MENA. Meer dan de helft van hen wordt begeleid naar een informatie- en ondersteuningstraject, afhankelijk van hun behoeften. Ongeveer 28% van de jongeren die we ontmoetten was in het systeem terechtgekomen, na een doorverwijzing of door het aanvragen van internationale bescherming (andere jongeren kunnen dit individueel hebben gedaan, zonder het team Xtra MENA op de hoogte te stellen). Het team XTRA MENA team biedt ook opleiding en ondersteuning aan degenen die in contact staan met de doelgroep.

**Actie (niet vermeld in het Nationaal Actieplan):** Het laagdrempelige centrum (Inloophuis) in Brussel voor NBMV met een straatprofiel wil in een open huis onderdak bieden aan NBMV die geen asiel zoeken en verslavingsproblemen hebben. In dit stadium is het project in principe goedgekeurd.

### 3.2. Vlaanderen

*Zorgen dat kinderen in nood daadwerkelijke en gratis toegang hebben tot hoogwaardige voor- en vroegschoolse educatie en opvang, onderwijs en school gerelateerde activiteiten en elke schooldag een gezonde maaltijd krijgen.*

In antwoord op gesignaleerde knelpunten in de kinderopvang voor baby's en peuters in Vlaanderen en gelet op het belang van deze kinderopvang voor de ontwikkeling van kinderen, is recent een bijkomend budget van 270 miljoen uitgetrokken voor zowel een betere subsidiëring en kwaliteitsverbetering van de bestaande kinderopvanginitiatieven als voor de realisatie van 5.000 bijkomende kinderopvangplaatsen. Tussen 2019 en 2024 werden heel wat acties ondernomen om het aantal plaatsen in de kinderopvang uit te breiden en de financiële leefbaarheid van de bestaande plaatsen te versterken. Alle T2B-plaatsen werden omgeschakeld tot T2A-plaatsen, er werden 9000 T1-plaatsen omgeschakeld naar T2-plaatsen (=subsidie voor inkomenstarief), er kwamen nieuwe plaatsen met inkomenstarief (T2), herinzet van T2-subsidies werd mogelijk na sluiting en 350 onthaalouders zullen een werknemersstatuut krijgen. Het aantal vergunde opvangplaatsen steeg van 92.632 naar 93.892 sinds 2014 (+1,3%). Het aandeel inkomens gerelateerde plaatsen steeg van 72,7% naar 77,3% (+4,6%).

Op vlak van het vergroten van toegankelijkheid voor kwetsbare gezinnen werden nog een aantal maatregelen genomen sinds 2019. Er zijn 18 KOALA-werkingen in Vlaanderen en het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad, dit zijn samenwerkingsverbanden tussen organisatoren kinderopvang met plussubsidie, Huis van het Kind, groepsaanbod voor ouders en kinderen en lokale actoren zoals sociaal huis, Ligo, armoedeverenigingen, onderwijs ... Daarnaast worden subsidies toegekend aan lokale loketten kinderopvang die de opdracht hebben om een lokaal kinderopvangbeleid te realiseren. In 2024 komen nog bijkomende subsidies voor flexibele en dringende opvang.

Onderzoek en cijfers tonen dat het ongelijk gebruik van kinderopvang een realiteit blijft. De coronacrisis heeft deze kloof alleen nog groter gemaakt. Er blijft een groep niet-gebruikers die opvang zou willen gebruiken, maar botst op drempels zoals prijs, beschikbaarheid en flexibiliteit. In 2022 maakt 78,8% van de ouders die 'Belg en niet-kansarm' zijn gebruik van kinderopvang tegenover 35% van de ouders die 'niet-Belg en kansarm' zijn.

De bevoegde minister van de Vlaamse Regering heeft de opdracht gegeven aan een breed stakeholdersoverleg (de Toekomstwerf) om voorstellen te ontwikkelen voor een duurzame uitbouw

van de Vlaamse kinderopvang in de toekomst als kwaliteitsvolle, toegankelijke en leefbare basisvoorziening voor en in de nabijheid van elk kind en elk gezin. Voorstellen die aan de bevoegde minister zullen worden aangeboden, maar vooral ook als inspiratie kunnen dienen voor de nieuwe Vlaamse Regering die na de verkiezingen van juni 2024 zal aantreden.

In 2019 werd het decreet Buitenschoolse Opvang en Activiteiten voor schoolkinderen goedgekeurd. De ambitie is om een geïntegreerd aanbod van buitenschoolse opvang en activiteiten (BOA) voor álle kinderen en gezinnen te realiseren, samen met alle lokale spelers (Onderwijs, Welzijn, Cultuur, Jeugd en Sport ...) zo goed mogelijk samenwerken. Het lokaal bestuur heeft de regie in handen en stippelt met de verschillende partners een lokaal buitenschools beleid uit. Op dit moment loopt een overgangperiode waarbij lokale besturen al aan zet zijn om visie en beleid te ontwikkelen en een samenwerkingsverband te ontwikkelen. Vanaf 2026 worden alle subsidies toegekend aan het lokaal bestuur dat vanaf dan de financiering, het lokale beleid en de lokale samenwerking volledig in handen krijgt. Vanaf 2030 wordt wel een aanvullende subsidie 'toegankelijkheid' voorzien op basis van bereik van kwetsbare kinderen en kinderen met specifieke zorgbehoefte.

Er werden verbindingen gelegd tussen vrije tijd en kinderen en jongeren in de jeugdhulp binnen de oproep 'Over Drempels' die liep van juni 2022 tot juli 2023. De link tussen vrije tijd en kinderen en jongeren in kwetsbare situaties werd ook verder uitgediept met kinderen en jongeren zelf via een beleidsparticipatiemethodiek 'de participatiecirkel' tijdens het Europees Jaar van de Jeugd. Dit ter voorbereiding van een 'Staten-Generaal over vrije tijd en armoede' die in april 2024 zal plaatsvinden.

12 pioniers ontvingen een projectsubsidie voor de realisatie van een nieuw praktijkmodel waarbij er een 'doorgaande lijn' is tussen de kinderopvang, de kleuterschool en de buitenschoolse opvang voor jonge kinderen. Daarbij is het opzet om een pedagogische, professionele en structurele continuïteit te organiseren tussen deze drie basisvoorzieningen voor jonge kinderen. Eind 2024 worden deze projecten afgerond en zal bekeken worden welke de aanbevelingen zijn voor toekomstig beleid.

In het onderwijs is vooral geïnvesteerd in kostenbeheersing op school. We stellen een (groeïende) vraag van scholen vast die een kosten- en armoedebewust beleid op school willen voeren of versterken en daarvoor op zoek zijn naar expertise en begeleiding. Er is dan ook geïnvesteerd in een ondersteunings- en begeleidingsaanbod voor deze scholen.

Een maatregel die nog niet in het actieplan is opgenomen, betreft de projectoproep lokale bondgenotennetwerken, waarvoor een budget van 7 miljoen euro is uitgetrokken. Met deze middelen worden 45 projecten, verspreid over het Vlaamse en het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad gefinancierd om netwerken op te bouwen of te versterken van organisaties, actoren en burgers die in en rond scholen actief zijn op het vlak van kinderarmoedebestrijding, maar elkaar nog te weinig vinden om rond concrete kinderen en hun gezinnen de krachten te bundelen, met het oog op het bieden en grijpen van maximale ontwikkelingskansen voor deze kinderen in nood.

Het voorzien van maaltijden op school laten we over aan de autonomie van de scholen. Wel ondersteunt de Vlaamse overheid scholen die hierin willen voorzien. Zo stimuleren we het globaler gezondheidsbeleid in scholen, waarvan het voedingsbeleid een onderdeel is (Schools for Health, Schoolmelk, Oog voor Lekkers, projecten zoals Snack and Chill die gezonde en duurzame tussendoortjes in scholen aanmoedigen). Scholen worden geïnformeerd en gesensibiliseerd over het belang van gezonde, evenwichtige en duurzame voeding, krijgen tools ter beschikking gesteld en er zijn decretale kaders die toelaten dat scholen vanuit eigen behoeften en noden van het publiek waarmee ze werken acties kunnen opzetten samen met hun lokaal bestuur en/of andere partners. Tevens zijn er initiatieven van lokale besturen om te zorgen voor een toegankelijk voedingsaanbod in scholen voor kinderen en jongeren. Vanuit de ministers van onderwijs, binnenlands bestuur en

armoedebestrijding werd ook aan Rikolto vzw gevraagd om een webinar en inspiratiegids te ontwikkelen over gezonde en betaalbare voeding op school.

Ook zijn er in het verlengde van de Vlaamse voedselstrategie twee werven opgezet. Onderwijs is onder meer betrokken bij voedselwerf rond gezonde, duurzame en betaalbare voedingspatronen aanmoedigen via diverse catering-settings en bij de voedselwerf rond toegang van kinderen en jongeren tot voldoende, gezonde en duurzame voeding garanderen .

*Zorgen dat kinderen in nood daadwerkelijke en gratis toegang hebben tot kwaliteitsvolle gezondheidszorg.*

In Vlaanderen bestaat op dit vlak reeds een uitgebreid en structureel aanbod van kwaliteitsvolle gezinsondersteuning, ongeacht de sociaaleconomische status van de gezinnen waar ze opgroeien. De **preventieve gezinsondersteuning** heeft tot doel het welbevinden van aanstaande ouders en gezinnen met kinderen en jongeren te bevorderen door hen te ondersteunen op het gebied van welzijn en gezondheid, zodat voor ieder kind en jongere maximale gezondheids- en welzijnsinsten gerealiseerd worden. De preventieve gezinsondersteuning doet dit minstens door:

1° aanstaande ouders, gezinnen, hun kinderen en jongeren gepast te ondersteunen op het vlak van gezondheid, de ontwikkeling en de opvoeding van hun opgroeiende kinderen en jongeren;

2° de sociale, informele netwerken rondom gezinnen en hun kinderen en jongeren te bevorderen en te ondersteunen;

3° risico's, problemen inzake gezondheid, ontwikkeling, opvoeding en onderwijs bij kinderen vroegtijdig op te sporen, op te volgen en/of te verwijzen;

4° infectieziekten bij kinderen te voorkomen, onder meer door toediening van vaccinaties;

5° te werken aan de versterking van kwetsbare aanstaande ouders en gezinnen met kinderen en jongeren in het kader van de bestrijding van kinderarmoede;

6° door middel van sensibilisering en het promoten van ondersteunende maatregelen ten aanzien van aanstaande ouders en gezinnen met kinderen en jongeren bij te dragen aan het creëren van een gezinsvriendelijk klimaat in de gehele samenleving.”

Tijdens de schoolloopbaan kunnen kinderen en ouders gratis terecht bij de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB), waar aandacht is voor zowel de leerprestaties als de mentale ontwikkeling van de kinderen en jongeren.

Aanvullend op de inspanningen die scholen doen in het kader van leerlingenbegeleiding hebben de CLB's als expliciete opdracht bij te dragen tot het welbevinden van leerlingen zodat ze hun kennis en vaardigheden in de beste omstandigheden kunnen ontwikkelen. Ze gebruiken ook heel expliciete tools om te polsen naar het welbevinden bij leerlingen, zie bv. <https://www.vwvj.be/nl/wat-gezond-leven-check-het-even>

Het CLB neemt geen therapie of gespecialiseerde begeleiding op zich. Wanneer er meer nodig is dan wat de school en het CLB zelf aankunnen, kunnen de CLB's vanuit hun draaischijffunctie doorverwijzen naar partners binnen welzijn, gezondheid of werk. De draaischijffunctie is gedefinieerd als de coördinatie door het CLB tussen het centrum, de school en de externe partners binnen hulp- en dienstverlening wanneer meer gespecialiseerde hulp nodig is en het eigen aanbod uitgeput of niet passend is. Het is de taak van het CLB om na de doorverwijzing de voortgang van de leerling verder



op te volgen. Het CLB vertaalt de informatie verkregen van de hulpverlener naar bruikbare handelingsgerichte informatie voor de school.

Bij leerlingen met een specifieke onderwijs gerelateerde behoefte geeft een CLB een handelingsgericht advies over ondersteunende maatregelen in onderwijs. Het proces verloopt volgens systematische procedures, in samenwerking met de school, de ouders en de leerlingen met aandacht voor positieve kenmerken en voor de wisselwerking en wederzijdse beïnvloeding van het individu en de omgeving.

Vanuit signalen van een groeiende problematiek van mentaal onwelzijn bij jongeren, wordt hierop in Vlaanderen systematisch meer ingezet. In het actieplan is reeds aangekondigd dat de OverKophuizen verder worden uitgebouwd en versterkt naast de reeds bestaande inzet op jeugdgezondheidszorg. Een OverKophuis is een plek voor jongeren (vanaf 12 jaar) met toegankelijke vrijetijdsactiviteiten en ondersteuning in een omgeving van vertrouwen en geborgenheid. Jongeren vinden er een luisterend oor en vinden er ondersteuning op vlak van welbevinden zonder een label opgeplakt te krijgen. Een OverKophuis wordt aangestuurd door een OverKopnetwerk. Dit netwerk is een samenwerking tussen het lokaal bestuur, jeugdwerk, jeugdhulp (Eén Gezin, Eén Plan), welzijnswerk (CAW/JAC), onderwijs, geestelijke gezondheidszorg en vrijwilligerswerk. In 2023 werd een afsprakenkader uitgewerkt rond bijkomende investeringen en de verknoping van federale en Vlaamse acties m.b.t. een psychologisch zorgaanbod voor kinderen en jongeren in de eerste lijn (met onder meer de inzet van psychologisch zorgaanbod in OverKophuizen). Daarnaast is er in 2024 een beleid ter uitbreiding naar een OverKophuis in elke eerstelijnszone.

Digitale werelden en social media brengen heel wat uitdagingen en risico's met zich mee. In opdracht van de minister van Jeugd werd SAFEHAVEN gelanceerd, een in co-creatie met jongeren ontwikkeld platform dat de nadruk legt op toestemming (consent) en waarbij jongeren leren hoe ze (als omstaander) gepast kunnen omgaan met genderidentiteit en reageren op grensoverschrijdend gedrag. Ook de impact van social media op het zelfbeeld en de lichaamsbeleving van kinderen en jongeren is enorm. Deze impact wordt in verband gebracht met het stijgende aantal crisisaanvragen waarbij de stijging het hoogst ligt bij meisjes tussen 12 en 18 jaar oud. In dit kader kende de minister van Jeugd een facultatieve subsidie toe aan 'Eetexpert' voor een inhoudelijk en vormelijk vernieuwend aanbod ontwikkelen voor jongeren en hun sociale omgeving (ouders, leerkrachten en vertrouwenspersonen, zoals jeugdwerkers, en influencers), ook voor kinderen en jongeren in kwetsbare situaties.

In het kader van de eerste 1000 dagen dient zwangerschapsopvolging zowel opvolging op vlak van gezondheid als welzijn te omvatten met bijzondere aandacht voor specifieke kwetsbaarheden. Born in Belgium Professionals is een digitale tool om deze psychosociale kwetsbaarheden bij de zwangere vrouw en haar gezin in kaart te brengen. Via de tool kunnen er zorgpaden op maat worden aangeboden. De psychosociale informatie wordt op deze manier beschikbaar voor het professionele zorgnetwerk, conform de privacywetgeving en GDPR. De tool is een federaal initiatief dat vanaf 2022 verder uitgerold wordt in Vlaanderen. Het agentschap Opgroeien ondersteunt samen met lokale partners de uitrol van de universele screening via de Born in Belgiumtool vanuit de ziekenhuizen.

Onderzoek leert dat 12% van de kinderen vier of meer negatieve ervaringen meemaakt. De opeenstapeling van ingrijpende gebeurtenissen kan leiden tot ernstige verstoring van het stresssysteem van kinderen. Zonder preventie of tijdige hulp van buitenaf worden vertrouwensrelaties dan een mogelijke bron van angst, stress en onveiligheid en komt de goede ontwikkeling van kinderen in het gedrang. Ontwikkelingstrauma hypothekeert de levenskwaliteit en de gezondheid, ook op latere leeftijd, en kan worden doorgegeven van generatie op generatie.

Vanuit het agentschap Opgroeien volgen we actief het project Overhoop van de Koning Boudewijnstichting op dat gericht is op een ondersteuningsaanbod voor de eerstelijnszones ter sensibilisering, preventie en aanpak van negatieve ervaringen in de kindertijd en het mogelijke ontwikkelingstrauma dat daaruit voort kan komen.

Voor een gepaste aanpak van de gevolgen van corona(maatregelen) op kinderen en jongeren, gaf de minister van Jeugd de opdracht om de impact van deze maatregelen enerzijds in kaart te brengen en anderzijds werd er een onderzoek uitbesteed om de link te leggen tussen corona, welbevinden en openbare ruimte.

Om tegemoet te komen aan de grotere hulpvraag na corona heeft de minister van onderwijs extra middelen voorzien voor de CLB's (14 miljoen euro extra relancemiddelen tot 30 juni 2022). Ook werd er geïnvesteerd in CLBch@t (122.000 euro) en werd bijkomend budget voorzien voor het uitbouwen van een digitaal platform (500.000 euro). Vanaf schooljaar 2023-2024 is er 7.562.000 euro extra structureel werkingsbudget voorzien om in te zetten op het psychisch en sociaal functioneren van leerlingen en vroegtijdig schoolverlaten en 1.000.000 euro extra structureel werkingsbudget voorzien voor digitalisering CLB. Deze middelen kunnen ook ingezet worden voor aanstelling personeel. Zo is er extra ruimte om de projecten die werden opgezet met de relancemiddelen te continueren en om blijvend aandacht te behouden voor het werken aan mentaal welbevinden. Scholen werden o.a. ondersteund via het ter beschikking stellen van een extra tool die toelaat het schools welbevinden van hun leerlingen op te volgen en bij te sturen (475.200 euro).

Heel wat CLB's zijn ook ingestapt in de RIZIV-conventie "Psychologische zorg in de eerste lijn via netwerken Geestelijke Gezondheid en lokale multidisciplinaire samenwerkingsverbanden", een initiatief van minister Vandenbroucke. Ze kunnen hierbij - in samenwerking met het Netwerk Geestelijke Gezondheidszorg van hun regio - ondersteunende klassikale sessies organiseren op school, om op de algemene veerkracht van kinderen en jongeren te werken. Die klassikale sessies zijn gratis. Het aanbod kan er komen op indicatie van het CLB of op vraag van de school.

In geval van pestproblematieken kunnen jongeren, ouders, leerkrachten, ... terecht op het door de minister van Jeugd gesubsidieerde platform allesoverpesten.be.

Voor gezinnen met complexe problematieken werden in Vlaanderen proefprojecten opgezet om te werken met lokale gezinscoaches. Deze gezinscoaches zorgen voor een meer integrale begeleiding en ondersteuning van deze zeer kwetsbare gezinnen. Op basis van het wetenschappelijk onderzoek dat eind 2023 werd afgerond zal de Vlaamse overheid een kader ontwikkelen en verspreiden aan lokale besturen en andere relevante stakeholders.

#### *Zorgen dat kinderen in nood daadwerkelijke toegang hebben tot voldoende en gezonde voeding*

Naast de initiatieven in een schoolcontext (zie hoger), is er aandacht voor de beschikbaarheid van gezonde voeding voor kinderen en jongeren in het kader van de Vlaamse Voedselstrategie. Zo wordt in SD 1 (Gezonde en duurzame voedingspatronen als gezamenlijke missie), maar vooral in SD 3 (Voedselongelijkheid bestrijden) deze problematiek aangehaald. Bij de lancering van de voedselstrategie werden een aantal hefboomacties (deals) aangekondigd. Eén ervan, deal 6, heeft als thema "Toegang van kinderen en jongeren tot voldoende, gezonde en duurzame voeding garanderen". Hierrond is voorlopig nog geen brede groep stakeholders samengekomen en is er ook nog geen trekker, maar de bedoeling is wel dat we hiervoor acties opzetten. Brood(doos)nodig, een initiatief van Enchanté vzw, was één van de voedselveranderaars geselecteerd tijdens een oproep in 2021. Zij kregen daardoor een opstartsubsidie. Een paar weken geleden werd ook een ministerieel besluit goedgekeurd waarbij de ministers van landbouw, welzijn en armoedebestrijding een subsidie

hebben toegekend aan Brood(doos)nodig van 245.000 euro. Op die manier steunen we indirect de toegang van kinderen en jongeren tot voldoende gezonde voeding.

Onder de noemer “noodhulp onder protest” worden de 12 sociale distributieplatformen, die bijna het volledige Vlaamse Gewest beslaan, van nabij opgevolgd.

*Zorgen dat kinderen in nood daadwerkelijke toegang krijgen tot adequate huisvesting.*

Sinds enkele jaren worden lokale tellingen van dak- en thuislozen volgens de ETHOS-light typologie uitgevoerd. Die brengen doorgaans bij de betrokken lokale besturen en lokale actoren een constructieve dynamiek rond de problematiek op gang. In 2023 is op basis van de resultaten van de lokale tellingen, een extrapolatie voor heel Vlaanderen gemaakt. Daaruit blijkt dat een derde van de geschatte 20.000 dak- en thuislozen in het Vlaamse Gewest minderjarig zijn. Naast de uitvoering van de acties in het actieplan ter voorkoming en bestrijding van dak- en thuisloosheid 2020-2024, ontwikkelt Vlaanderen momenteel een programma “Housing First for Youth” gericht op jongeren die dreigen in een langdurige situatie van dak- en thuisloosheid te belanden.

Om gezinnen te ondersteunen op het vlak van de hoge energiekosten, zijn voor diverse bestaande ondersteunende maatregelen de toekenningsvoorwaarden gewijzigd van statuten naar inkomens waarbij rekening gehouden wordt met het aantal kinderen ten laste. Dit geldt voor de verbouwpremies en de publieke voordelige verbouwleningen. In 2024 volgen de gratis energiescans, een korting op energiezuinige huishoudtoestellen en meerdere vormen van renovatiebegeleiding.

Met het oog op een efficiëntere werking en een verbeterde dienstverlening werd de sector van de sociale huisvesting in Vlaanderen de afgelopen jaren gereorganiseerd. De sociale huisvestingsmaatschappijen en de sociale verhuurkantoren werden samengevoegd en vormen de woonmaatschappij. Er zijn 41 woonmaatschappijen actief met elk een exclusief werkingsgebied. Aansluitend bij deze reorganisatie werd een nieuw eengemaakt toewijzingsmodel voor de sociale huurwoningen goedgekeurd. Het nieuwe toewijzingsmodel geeft, naast een globaal kader, de nodige ruimte voor lokaal maatwerk afgestemd op de noden en behoeften van kwetsbare gezinnen en alleenstaanden. Daarnaast kan de woonmaatschappij specifiek aan jongeren die zelfstandig wonen of gaan wonen versneld een sociale huurwoning toewijzen.

Om de druk op de volledige woonmarkt te verlichten, wil Vlaanderen het aanbod aan sociale en betaalbare private huurwoningen verhogen. Private initiatiefnemers en woonmaatschappijen zullen via een subsidie financieel worden gemotiveerd om woonprojecten met sociale en geconventioneerde huurwoningen te realiseren. Een geconventioneerde huurwoning is een woning die een private initiatiefnemer of een woonmaatschappij bouwt en nadien verhuurt aan een afgebakende doelgroep van woonbehoeftige gezinnen en alleenstaanden.

Om gemeenten te stimuleren om noodwoningen op hun grondgebied te realiseren, lanceren we vanuit Vlaanderen jaarlijks een projectoproep waar lokale besturen op kunnen intekenen. De Vlaamse overheid neemt in principe 50% van de kosten voor haar rekening. In totaal zijn er sinds 2020 op die manier 4 projectenoproepen geweest, samen goed voor 36,3 miljoen euro aan Vlaamse subsidies voor 187 projecten, die resulteerden in 586 noodwoningen. Op die manier willen we een gebiedsdekkend aanbod aan noodwoningen creëren om snel te kunnen inspelen op noodsituaties, zeker wanneer er kinderen bij betrokken zijn. Een vijfde oproep werd in oktober 2023 gelanceerd, goed voor 11 miljoen euro. Lokale besturen kunnen tot eind april 2024 intekenen op deze oproep. Die zal naast noodwoningen ook betrekking hebben op woningen voor dak- en thuislozen.

### **3.3. Wallonië**

### *Kinderopvang - kinderdagverblijven :*

Er zal een nieuwe wetgeving in werking treden op 1 juni 2024. Het decreet dat dit regelt, werd op 16 november 2023 door het Parlement in plenaire zitting aangenomen.

Deze wetgeving zal het mogelijk maken om enerzijds de zogenaamde type 1 opvangstructuren te ondersteunen (crèches die op niveau 2 gesubsidieerd worden door het O.N.E., services d'accueil spécialisés de la petite enfance et maisons d'accueil possédant un agrément spécifique à l'accueil d'enfants de 0 à 3 ans) via een vijfjarenprogramma en anderzijds andere zogenaamde type 2 gespecialiseerde opvangdiensten voor kleine kinderen (niet-gesubsidieerde crèches, kinderoppas, enz.) voor de aankoop van specifieke uitrusting voor de activiteit, kleinschalige ontwikkelings- en veiligheidswerken of energierenovatie.

Tegelijk met de herziening van de wetgeving werd een samenwerkingsakkoord tussen het Waalse Gewest en de Federatie Wallonië-Brussel goedgekeurd om de creatie van nieuwe kinderopvangplaatsen mogelijk te maken. De daaruit voortvloeiende projectoproep Plan Equilibre 2021-2026 zal het mogelijk maken om tegen 2026 meer dan 3.000 plaatsen te openen in Wallonië, waarvan meer dan de helft in gemeenten met een lage participatiegraad van vrouwen, een hoog percentage eenoudergezinnen, een laag inkomen per hoofd van de bevolking en een lage dekkingsgraad (minder dan 33% gesubsidieerde plaatsen).

### *Voeding - gezonde maaltijden op school*

Op 19 november 2020 keurde de regering de toekenning goed van een subsidie van 420 450 euro aan het Collectif Développement Cantines Durables voor de uitvoering van een proefproject voor de distributie van evenwichtige, duurzame en gratis snacks in scholen met gedifferentieerde pedagogische begeleiding. Ondanks de gezondheidssituatie konden dankzij dit project 320.000 'potage-collation' worden uitgedeeld aan 5.000 leerlingen in de schooljaren 2020-2021 en 2021-2022. Dezelfde groep werd op 15 september 2022 door de Waalse regering geselecteerd in het kader van de projectoproep voor de schooljaren 2022-2023 en 2023-2024. Het jaarlijkse budget van 1.000.000 euro dat voor elk van de twee schooljaren werd uitgetrokken in het kader van maatregel 3.4 van het Waalse plan voor armoedebestrijding moet het mogelijk maken om tussen 1.200.000 en 1.600.000 gratis 'potage-collation' te serveren in basisscholen met gedifferentieerde pedagogische begeleiding. Dit initiatief heeft betrekking op de vijf Waalse provincies, met de grootste geografische dekking, en op alle onderwijsnetwerken (gemeentelijk - vrij - FWB).

### *Voeding - gezonde maaltijden buiten school*

De voedselhulp werd versterkt in de vorm van projectoproepen gericht op onder andere sociale kruidenierswinkels en sociale restaurants, voor een totaalbedrag van 17.245.564 euro. Deze projectoproepen komen vooral kinderen ten goede.

Meer specifiek werden in 2022 twee projectoproepen voor voedselhulp gelanceerd als reactie op de oorlog in Oekraïne en de impact daarvan op de groeiende behoeften en op de stijgende energieprijzen. Elk van deze twee oproepen ging gepaard met een budget van 2.000.000 euro. Aangezien de vraag blijft groeien en de donaties dalen, werd een nieuwe projectoproep gelanceerd in 2023, met een budget van 8 miljoen euro dat ter beschikking werd gesteld door de Waalse regering.

Wallonië erkent en subsidieert ook projecten voor sociale kruideniers en restaurants en ziet erop toe dat de verschillende diensten, instellingen en operatoren, zowel de erkende als de gesubsidieerde, hun opdrachten van openbare dienst uitvoeren ten voordele van de begunstigden en in

overeenstemming met de wettelijke bepalingen. Tot nu toe werden 66 operatoren uit de privé- en de openbare sector erkend en ontvangen ze een forfaitaire jaarlijkse subsidie.

Tot slot hebben sommige lokale overheden ook kunnen extra subsidies kunnen ontvangen om de steun voor voedselhulp te verhogen door hun plannen voor sociale cohesie uit te voeren.

#### *Gezondheid – kwaliteitsvolle gezondheidszorg:*

‘Les Associations de Santé Intégrée’ (ASI) zijn versterkt door de integratie van nieuwe zorgverleners. Voor het eerste deel van het programma is een budget van 1.600.000 euro voorbehouden om 53 ‘associations de santé intégrée’ in staat te stellen een maatschappelijk werker in dienst te nemen, voor een halftijdse tewerkstelling. Aan het einde van het eerste jaar blijkt uit een analyse van de activiteitenverslagen dat deze maatschappelijk werker over het algemeen in staat is geweest om de belangrijkste obstakels voor de toegang tot sociale rechten voor begunstigden van de ‘ASI’ te identificeren en aan te pakken. In totaal waren er in alle ‘ASI’ 16.913 contacten met patiënten.

#### *Gezondheid - zorg voor kinderen met een handicap*

Het project “jeune avant tout” is een experimenteel project dat sinds augustus 2019 wordt getest op basis van een meerjarige overeenkomst. Deze overeenkomst werd verlengd voor een tweede periode van 3 jaar, tot augustus 2024. Negen diensten in heel Wallonië nemen deel aan deze door AVIQ gefinancierde voorziening. Een begeleidingscomité brengt vertegenwoordigers van de sector van de geestelijke gezondheidszorg, van de handicap en van de jeugdzorg samen. De stakeholders volgen de ontwikkeling van het initiatief, dat aan het einde van deze legislatuur aan een algemene evaluatie zal worden onderworpen. Tot dan is het de bedoeling om deze sectoroverschrijdende samenwerking te versterken om een optimale ontwikkeling voor jongeren in het algemeen te garanderen. In de samenwerkingsovereenkomsten die met ONE, de gezondheidszorg en de jeugdzorg zijn gesloten, moet namelijk prioriteit worden gegeven aan toekomstige acties die gericht zijn op de preventie van verschijnselen die gedragsstoornissen veroorzaken.

#### *Gezondheid – bevordering van de gezondheid*

Wat de toegang tot diensten voor kwetsbare groepen betreft, heeft Wallonië sinds 2022 een programma voor gezondheidsbevordering, inclusief preventie. 74 operatoren hebben een erkenning gekregen voor 5 jaar en stellen hun gecoördineerde actieplannen op in overeenstemming met een of meer prioriteiten van het programma.

As 1 heeft bijvoorbeeld de algemene doelstelling om te zorgen voor gezonde voeding en lichaamsbeweging. Een ander voorbeeld komt van de medische centra, die activiteiten ontwikkelen voor hun patiënten om gezonde en duurzame voeding aan te moedigen.

De studie van de gecoördineerde actieprogramma's van de operatoren en in het bijzonder de acties gericht op kinderen zal geanalyseerd worden door de stuurgroep van het plan en de aanbevelingen zullen worden bezorgd.

Wat betreft het verbeteren van het bewustzijn en het begrip van professionals over de realiteit van kwetsbare levensomstandigheden, worden er momenteel werkgroepen georganiseerd met actoren op het terrein om na te denken over een opleidingsaanbod voor professionals.

#### *Huisvesting - toegang tot huisvesting:*

Een bijgewerkt 'Plan Habitat Permanent' 2022-2025 voor bewoners van kampeer- en caravanterreinen (hulp bij herhuisvesting met voorrang voor gezinnen, zoeken naar duurzame oplossingen) loopt momenteel in 25 Waalse gemeenten.

Bovendien heeft Wallonië vanaf 2023 een toelage van 125 euro per maand ingevoerd voor gezinnen die wachten op een sociale woning. Dit bedrag wordt verhoogd met 20 euro per kind ten laste. Deze steun mag echter niet meer bedragen dan 185 euro per maand. Bijna 3.000 dossiers werden of worden behandeld, waarvan de helft betrekking heeft op gezinnen met kinderen.

#### *Huisvesting - dakloosheid:*

Wallonië heeft een 'Observatoire Wallon du Sans-Abrisme' (OWSA) opgericht, dat sinds begin 2023 volledig operationeel is. Een projectoproep van 34.150.000 euro met als titel " Expériences pilotes Territoires Zéro Sans-Abrisme" zal verschillende operatoren in staat stellen om huisvesting te ontwikkelen voor deze doelgroepen. Bij het invoeren van de projecten zal steun worden verleend aan bijzonder kwetsbare groepen (vrouwen, gezinnen, jongeren, enz.).

De voorziening Housing First werd ook versterkt en kon worden ingezet in landelijke en semi-landelijke gebieden. In 2023 werd via deze regeling 2.557.895,85 euro toegewezen en dankzij extra steun van 2.000.000 euro via een projectoproep kon de aankoop van onroerend goed worden ondersteund.

Als onderdeel van de voorziening Housing First werd €500.000 vrijgemaakt voor de aanwerving van een woningzoeker binnen 9 sociale steunpunten en 4 verenigingen voor de bevordering van de huisvesting.

#### Hervorming van het plan voor sociale cohesie :

Het voorontwerp van decreet over het sociale cohesieplan voorziet met name in de mogelijkheid om acties te heroriënteren op kwetsbare groepen, d.w.z. dat lokale overheden een deel van hun acties kunnen richten op groepen die zeer ver verwijderd zijn van toegang tot fundamentele rechten en/of aan wier primaire behoeften niet langer wordt voldaan, d.w.z. eenoudergezinnen, kinderen en werkzoekenden. Sommige lokale overheden werkten al op deze manier, maar het is nu de bedoeling om deze mogelijkheid expliciet in de wetgeving op te nemen. Vier gebieden zijn prioritair in deze hervorming, waarvan er twee zijn ontwikkeld in de kindgarantie: de as huisvesting en de as gezondheid en voeding.

#### Doelgroep: eenoudergezinnen:

De 'Direction de l'action sociale' heeft net een nieuwe website gelanceerd die speciaal gericht is op eenoudergezinnen, die vaak financieel en sociaal kwetsbaar zijn.

In het kader van haar relanceplan heeft Wallonië een budget van 1.500.000 euro vrijgemaakt voor de ontwikkeling van een programma voor hulp aan en begeleiding van eenoudergezinnen (points relais familles). In het kader van dit plan werden 19 maatschappelijk werkers (points relais familles monoparentales) aangeworven om te werken in verschillende centra voor sociale dienstverlening, mutualiteiten en verenigingen. Tegelijkertijd is er een ondersteuningscentrum opgericht om de 'points relais' te helpen bij het uitvoeren van hun taken. Het 'Relais Familles Mono' moedigt de ontwikkeling van partnerschappen aan en bevordert netwerken tussen professionals en initiatieven. Het doel is om initiatieven te promoten die aangepast zijn aan de behoeften en de realiteit van de buurtbewoners, in het bijzonder om de sociale ongelijkheden waarmee eenoudergezinnen geconfronteerd worden te verminderen. De vereniging is actief in het hele Waalse Gewest.

### *Kinderarmoedebestrijdingsbeleid:*

Wallonië en de Federatie Wallonië-Brussel zetten, via de uitvoering van het plan om armoede uit te roeien, hun werk voort rond het toekomstgerichte project gewijd aan het beleid ter bestrijding van kinderarmoede.

In november 2023 werd in het AViQ een workshop over het uitwerken van scenario's gehouden om mogelijke veranderingen in de Waalse sociaaleconomische context te analyseren en zo verschillende scenario's te ontwikkelen voor publieke actie in de strijd tegen kinderarmoede. Deze studie zal tegen juni 2024 afgerond zijn.

### *Actieplan voor de rechten van het kind :*

Het actieplan voor de rechten van het kind heeft betrekking op de jaren 2020 tot 2024. Het plan bevat meer dan 54 maatregelen. Het plan wil de Waalse ministers verenigen om de kinderrechten in Wallonië effectief te maken. Bovendien vereisten sommige projecten een transversale aanpak en overleg met andere beleidsniveaus. Bij een tiental projecten was er sprake van kinderp participatie en bij één specifiek project was er sprake van kinderp participatie bij de evaluatie van het actieplan zelf. De kinderen konden aanbevelingen doen aan de politieke vertegenwoordigers. Deze aanbevelingen zullen gebruikt worden om het volgende Waalse actieplan voor de jaren 2025 tot 2029 op te stellen. Net zoals in het huidige plan zal in het volgende plan prioriteit gegeven worden aan het bereiken van de meest kwetsbare kinderen en aan het verzekeren van toegang tot kwaliteitsvolle informatie en diensten voor zowel kinderen als hun families

### **3.4.Brussel : Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC)**

#### *Opvang en onderwijs*

- Verhogen van de toegankelijkheid van de kinderopvang  
De convenant met het Lokaal Loket Kinderopvang (2021-2025) zet in op laagdrempelige ondersteuning aan ouders bij het zoeken naar kinderopvang, met specifieke aandacht voor kwetsbare gezinnen. Dit omvat de uitbouw van een centraal registratiesysteem voor aanvragen kinderopvang en het beantwoorden van vragen van ouders over Nederlandstalige kinderopvang in Brussel (zie bijlage voor cijfers 2021-2022). Daarnaast organiseert het Lokaal Loket Kinderopvang een uitgebreide educatieve werking voor professionals in de kinderopvang (organisatie regionale samenwerkingsverbanden, vorming rond de sociale functie van de kinderopvang, reflectietrajecten rond opnamebeleid, ontwikkeling folder financiële toegankelijkheid, traject rond armoede in de kinderopvang, vernieuwing van de OCMW-tool voor toekenning van verlaagde tarieven, technische vorming over werken met het centraal registratiesysteem, ...).

<b>Operationalisering Lokaal Loket</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>
# aangesloten kinderopvanglocaties	127	126
# aanvragen voor kinderopvang	5441 (waarvan 33,4% van een kwetsbaar gezin)	5733 (waarvan 27,5% van een kwetsbaar gezin)
# beantwoorde telefonische oproepen met vragen over kinderopvang per maand	183	183
# fysieke permanenties om vragen over kinderopvang te beantwoorden	29	27

- Uitbreiden van de capaciteit kinderopvang baby's en peuters met inkomenstarief
  - Trap 2-plaatsen VGC toegekend sinds 2021: 322
  - Dringende opvang (DOP)-plaatsen VGC toegekend sinds 2021: 4
- Versterken van de pedagogische kwaliteit via Opgroeien in Brussel  
Opgroeien in Brussel organiseerde vormingen (in samenwerking met partners) en ondersteuning op maat aan professionals in de kinderopvang en preventieve gezinsondersteuning. In 2022 was het jaarthema 'spelen', in 2023 'meertaligheid', en in 2024 zal het thema 'diversiteit' zijn.
- Werking Onderwijscentrum Brussel (OCB) rond grootstedelijke thema's (o.a. rond armoede) + samenwerking met vzw Krijt  
Door de 'train-the-trainer' cursus van vzw Krijt aan 12 onderwijsondersteuners, kan het OCB meer scholen een traject aanbieden rond kostenbeleid (schooljaar 2022-2023: 10 scholen; schooljaar 2023-2024: 15 scholen). Daarnaast zijn er ook nog de gewone armoedetrajecten en vormingen die voor alle scholen openstaan. Bovendien komt het thema armoede ook aan bod in het school-overstijgend aanbod van vormingen met een andere focus (bijv. vormingen rond ouderbetrokkenheid, diversiteit, transitiemomenten,...).
- Subsidiebeleid VGC voor scholen zet in op het verlagen van financiële drempels voor deelname aan onderwijs- en spelaanbod: subsidie schoolkosten kwetsbare gezinnen  
Onderstaande tabel geeft het budget en het aantal bereikte scholen per jaar weer van de 'subsidie schoolkosten'.

Jaar	Besteed budget	Aantal scholen
2020-2021	750.000 EUR	124
2022-2023	680.000 EUR	147
2023-2024	725.000 EUR	158

- Sociaal tarief VGC Speelpleinen voor kwetsbare leerlingen  
Gemiddeld 30% van het totaal aantal kinderen ingeschreven in de VGC-speelpleinen maken gebruik van het kansentarief.
- KANS Centraal Meldpunt Schooluitval Brussel: individuele- en groepsbegeleiding op maat  
Onderstaande tabel geeft het aantal leerlingen in het basis- en secundair onderwijs weer die per schooljaar deelnamen aan een individueel- of groepstraject rond schooluitval.

Schooljaar	Leerlingen in het traject			
	Basisonderwijs		Secundair onderwijs	
	Individueel	Groepen	Individueel	Groepen
2020-2021	28	736	274	1477
2021-2022	45	564	299	2656
2022-2023	52	1674	349	1637



- Initiatieven in verband met studiekeuze- en verbinding met de arbeidsmarkt  
De VGC informeert ouders, leerkrachten en leerlingen over het onderwijsaanbod in het basis- en secundair onderwijs via:
  - de jaarlijkse [Scholengids](#)
  - de website [onderwijsinbrussel.be](http://onderwijsinbrussel.be)
  - de [scholenzoeeker](#)
  - Het OCB ondersteunt scholen rond 'transities', de overgangsmomenten in de schoolloopbaan die een grote impact hebben op de ontwikkeling van de leerlingen.
  - Opstart in september 2023 van 'Generatie BXL'.
  - Generatie BXL bundelt het volledige aanbod voor Nederlandstalige scholen in Brussel rond de 7 loopbaancompetenties.
  - Het aanbod richt zich tot de leerlingen van het 5de en 6de leerjaar lager onderwijs t.e.m. de 3de graad secundair onderwijs.
  - Concreet zijn er [een website](#), een [databank](#) met aanbod en [een webapplicatie](#) SELFIX voor de leerlingen.
  - Tracé Brussel organiseert het project '[Jump naar Werk](#)' met subsidies van onder meer de VGC. Jump naar werk wil de overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt vergemakkelijken. Ze doen dit door workshops te organiseren in het Nederlandstalig Brussels secundair onderwijs, een individuele begeleiding aan te bieden in de zoektocht naar een studentenjob, leerkrachten bij te scholen,.... Er worden ook bedrijfsbezoeken georganiseerd bij grote werkgevers in en rond Brussel (bv. de luchthaven). En er is de 'schoolverlatersdag', een evenement van een halve dag voor leerlingen, waar ze verschillende workshops kunnen volgen en inspirerende sprekers kunnen horen over de thematiek. Het volledige aanbod staat op de website.
  - Tracé Brussel organiseert ook de Leerwinkel in Brussel. Dat is een infoloket waar iedereen van 15+ met vragen over 'leren' of 'leeroriëntatie' terecht kan.
  
- Taalkot  
Onderstaande tabel geeft het aantal jongeren weer die deelnamen aan het groepsgerichte aanbod van Abrusco vzw 'Taalkot' om Nederlands te leren in een innovatieve leerplek buiten de school.

Schooljaar	Aantal deelnemende jongeren
2020-2021	36
2021-2022	32
2022-2023	35

- 5 proeftuinen time-in  
Onderstaande tabel geeft weer hoeveel leerlingen per schooljaar werden bereikt in de 5 secundaire beroepsscholen waar een remediërend en preventief aanbod werd gelopen.

Scholen	Schooljaar	
	2021-2022	2022-2023
Anneessens Funck	8	14
Don Bosco	17	66
Emanuel Hiel en Victor Horta	Hele leerlingenpopulatie	Hele leerlingenpopulatie
Sint-Guido Instituut	10	42
Zavelenberg	Hele leerlingenpopulatie	Hele leerlingenpopulatie

- Cursistenbegeleiding tweedekansonderwijs CVO Brussel (vaak gaat dit over jongeren die vroegtijdig hebben afgehaakt in het gewone onderwijs)  
 In het schooljaar 2021-2022 kregen in totaal 549 cursisten extra begeleiding voor één of meerdere problematieken (zoals faalangst, motivatie, zelfvertrouwen, ...).  
 Cijfergegevens 2022-2023 moeten nog verwerkt worden.  
 Voor het schooljaar 2023-2024 kan CVO Brussel dankzij een aanvullende subsidie van de VGC één VTE cursistenbegeleider extra inzetten.
- Ondersteuningsteam Kasterlinden  
 Het Leersteuncentrum Kasterlinden begeleidt jaarlijks ongeveer 1400 leerlingen met ongeveer 140 personeelsleden.  
 De ondersteuning beoogt duurzame effecten in de ontwikkeling van leerlingen en leerkrachten. Daarom worden naast leerlingen ook leerkrachten en schoolteams ondersteund. Ook ouders worden betrokken in het traject. Dankzij de inzet van de leerondersteuners kunnen leerlingen met specifieke onderwijsnoden lessen blijven volgen in de scholen van het gewoon onderwijs.
- Uitbreiding capaciteit type 3 BuBaO Kasterlinden  
 In Brussel zijn verhoudingsgewijs weinig onderwijsplaatsen type 3 basisonderwijs en dit terwijl het werkveld veel noden signaleert. De VGC biedt momenteel 19 plaatsen aan. Volgend schooljaar komt er nog een klas bij om uit te breiden tot 26 leerlingen. Op 1 september 2025 opent VGC een nieuwe school specifiek aangepast aan deze doelgroep. Ook het flankerend aanbod om deze doelgroep goed te ondersteunen vindt zijn plaats in hetzelfde gebouw: 10 internaatsplaatsen, mogelijkheden voor schoolvervangende dagopvang, ruimten voor therapie en begeleiding tijdens en buiten de schooluren,... De bedoeling is de toekomstige positie in de samenleving van de leerlingen met ernstige gedrags- en emotionele sterk te verbeteren.
- Oprichting school vervangende dagopvang voor kinderen en jongeren met specifieke zorgnoden  
 Het multifunctioneel centrum (MFC) Kasterlinden startte op 1 september 2023. Voor leerlingen die niet of moeilijk tot leren komen voorziet MFC Kasterlinden schoolvervangende dagopvang die zich richt op emotieregulering bij de leerling. Dit laagdrempelig aanbod startte kleinschalig om in 1 september 2025 uit te groeien tot een aanbod van 30 plaatsen voor leerlingen uit het Brussels Nederlandstalig onderwijs.
- Talen-t-boost  
 Onderstaande tabel geeft weer hoeveel kinderen er elke zomer waren ingeschreven voor de taalstimulerende activiteiten voor kinderen tussen 6 en 12 jaar.

Periode	Aantal ingeschreven kinderen
Zomer 2021	112
Zomer 2022	111
Zomer 2023	123

- De Poolster  
 Onderstaande tabel geeft een overzicht van de zorggebruikers in het centrum voor ambulante revalidatie de Poolster in 2022 per categorie.

Categorie	Aantal zorggebruikers
Groep 10 (verworven gehoorsstoornis)	2
Groep 11 (CI)	10
Groep 2 (ontwikkelingsstoornis)	22
Groep 4 (ontwikkelingsstoornis)	25
Groep 5 (mentale beperking)	2
Groep 8 (jonge gehoorgestoorden)	44
TOTAAL	105

○ Inclusieve werking VGC-Speelpleinen

Onderstaande tabel geeft weer hoeveel kinderen met een zorgnood er jaarlijks deelnamen aan de inclusieve werking van de VGC-speelpleinen.

Jaar	Aantal kinderen met een zorgnood
2021	95
2022	122
2023	114

Indien de draagkracht van de gekozen werking de zorgnood aankan, kunnen de kinderen meespelen op het speelplein van eigen keuze. Soms moet de administratie – in samenspraak met de animatorenploeg, OCB en de ouders – de kinderen verplaatsen naar andere werkingen.

○ Stimuleren van inclusie in de kinderopvang

Begeleiding van gezinnen met kinderen met (een vermoeden van) specifieke zorgnoden in de periode juli 2022-juni 2023:

	Kinderdag-verblijf	IBO	School	Totaal
<b>Gezinnen met kinderen met een specifieke zorgnood</b>	39	1	2	42
<b>Gezinnen met kinderen met een vermoeden van een specifieke zorgnood</b>	15	6	/	21

○ Verspreiding van gratis laptops en internetabonnementen via scholen voor kwetsbare Leerlingen

Tijdens de eerste lockdown in 2020 installeerde vzw STARTPROjecten met steun van de VGC internetverbindingen bij 73 scholieren uit 13 Nederlandstalige secundaire scholen in Brussel die thuis geen toegang tot internet hadden. In 2021 gaf VGC opnieuw subsidie aan vzw STARTPROjecten, om de internetabonnementen van deze 73 leerlingen met een jaar te kunnen verlengen. Nadien werd de subsidie niet meer verlengd, aangezien in 2022 volledig teruggekeerd werd naar voltijds contactonderwijs. Vzw STARTPROjecten biedt wel nog steeds gratis laptops aan voor scholen die hier gebruik van wensen te maken en blijft IT-ondersteuning bieden aan scholen tegen een verlaagd tarief.

Leerkrachten kunnen voor leerlingen die beperkte financiële middelen hebben rechtstreeks contact opnemen met een Info-Punt. Het Info-Punt stelt gratis laptops ter beschikking die de leerling thuis kan gebruiken. Het Info-Punt maakt deel uit het e-inclusiebeleid in Brussel en heeft

als doel om ondersteuning aan te bieden aan alle partners van Digibanken, scholen en organisaties en aan alle Brusselaars die uitgesloten worden van het digitale verhaal.

- Subsidies om de kosten voor activiteiten te dekken  
Zie actie: 'Subsidiebeleid VGC voor scholen zet in op het verlagen van financiële drempels voor deelname aan onderwijs- en spelaanbod'. Deze subsidie kan door scholen ook ingezet worden voor tussenkomst in de kosten voor uitstappen en activiteiten.
- Brede scholen  
De brede scholen werden de voorbije jaren grondig hervormd, naar een éénvormig model. Op die manier moeten in 2024 alle leerlingen uit het Nederlandstalig basisonderwijs en de 1<sup>e</sup> en 2<sup>e</sup> graad van het Nederlandstalige secundair onderwijs in Brussel door een brede school bereikt worden. Dit betekent dat er in totaal 40 à 45 brede scholen zullen zijn, aangestuurd vanuit de gemeenten, via inhoudelijke en financiële ondersteuning van de VGC.

### *Gezondheidszorg*

- Uitbouw Huis van het Kind  
Op 1 juli 2023 werd een nieuw subsidiereglement Huis van het Kind Brussel geïmplementeerd, dat voorziet in de financiering van ankerpunten en fysieke locaties Huis van het Kind. Consultatiebureaus, waar jonge kinderen medisch opgevolgd en gevaccineerd worden, maken hier inherent deel van uit.

	<b>2023</b>	<b>2024</b>
<b>Ankerpunten</b> (=consultatiebureau met brede werking)	11	7
<b>Huizen van het Kind</b> (=onthaal, spel & ontmoeting, opvoedingsondersteuning, consultatiebureau)	8	10

- Het versterken van het hulpaanbod voor kinderen en jongeren  
Enerzijds wordt er ingezet op verduurzaming van het aanvullend VGC-beleid, naast het Vlaams beleid (bv. subsidiëring CAW, vertrouwenscentrum kindermishandeling, D'Broej, ...). Anderzijds worden vernieuwende initiatieven met een focus op geestelijke gezondheid bij jongeren gestimuleerd (bv. samenwerking tussen kinderpsychiatrie en onderwijs).
- Zorg dichterbij brengen  
Enerzijds wordt er ingezet op verduurzaming van het aanvullend VGC-beleid, naast het Vlaams beleid (bv. subsidiëring CAW, BraP-DOP, ...). Anderzijds worden vernieuwende initiatieven met een focus op geestelijke gezondheid bij jongeren gestimuleerd (bv. samenwerking tussen kinderpsychiatrie en onderwijs, project geïntegreerd breed onthaal 'Welzijnsvragen op school' in basisscholen in 3 pilootgemeenten).
- Centra leerlingenbegeleiding  
  
Aantal bereikte leerlingen in 2022 door CLB Brussel: 9536
- Gezondheidszorg toegankelijker maken voor kwetsbare groepen  
Verschillende organisaties worden door VGC gesubsidieerd om gezondheidszorg toegankelijker te maken voor kwetsbare groepen. Enkele voorbeelden zijn:

- Tijdelijke versterking vzw Foyer – informeren en sensibiliseren van moeilijk bereikbare doelgroepen: project ‘vaccinatie vertaald’ zette ervaren brugfiguren in om Brusselaars met een migratie-achtergrond die moeilijk bereikt worden door de mainstream communicatiekanalen, te sensibiliseren.
  - Subsidiëring Huis voor Gezondheid voor ontwikkeling gezondheidsfiches: het zorgsysteem eenvoudig uitgelegd
  - Subsidiëring versterking Brusselwerking van Magenta, een project voor en door ouders van kinderen en jongeren met extra zorgnoden.
  - Versterking van de 8 Brusselse verenigingen waar armen het woord nemen
- VGC Covid vaccinatie op de Nederlandstalige-scholen in Brussel  
 Voor deze actie werd ingezet op drie punten:  
 Ten eerste: Versterkte communicatie, sensibilisering én vaccinatie tegen het coronavirus (i.s.m. BruZEL, LOGO Brussel en de scholen)
- Overzicht voor secundaire scholen van en alle linken naar sensibiliseringsmateriaal dat ontwikkeld werd door GGC en BruZEL
  - Verspreiding van folders en affiches, brieven voor ouders in 3 talen, toestemmingsdocument voor jongeren -16
  - Informatiesessies voor scholen door BruZEL
  - Vertalingen van de brief en het toestemmingsdocument voor de ouders van OKAN-leerlingen
- Ten tweede: Facilitering van de vaccinatiepunten op de scholen (vaccinatie door BruZEL) → 549 leerlingen op school gevaccineerd
- Ten derde: Facilitering groepsafspraken tussen scholen en vaccinatiecentra → 283 leerlingen met de school in een vaccinatiecentrum gevaccineerd.

### *Gezonde voeding*

- Brusselaars kunnen gezonde keuzes maken dankzij acties op maat die preventie en gezondheid bevorderen  
 LOGO Brussel zette de voorbije periode in op volgende concrete acties en projecten:
- Disseminatie van campagnemateriaal en preventiemethodieken rond gezonde voeding
  - Advies op maat over gezonde voeding (bv. aan de dienst Onderwijs van de VGC in verband met de subsidieoproep ‘renovatie refeters’, aan schooldirecteurs bij het inrichten van een ontbijtwinkel, ...)
  - Organisatie van oudercafés, workshops en webinars over gezonde voeding bij o.a. scholen en jeugdorganisaties (bv. webinar smaakmakers, workshops ‘gezonde ramadan’)
  - Traject met Avansa Citizenne om de kennis van vrijwillige kookteams over gezonde voeding te vergroten en om gezonder te koken
  - Implementatie van het project ‘halt2diabetes’ in Peterbos
  - Uitleen materialen en spelletjes rond gezonde voeding
  - Disseminatie onderzoek naar lege brooddozen
  - Project Slimme Zet 2.0, waarbij organisaties gestimuleerd worden om meer aandacht te besteden aan gezonde voeding en beweging en deze thema’s

## **3.5. Federatie Wallonië-Brussel**

### *Early Childhood Education and Care*

Problemen en uitdagingen:

Naast de vooruitgang die is geboekt, moeten we ook de moeilijkheden benadrukken waarmee de sector voor jonge kinderen wordt geconfronteerd:

- Gebrek aan plaatsen + gebrek aan personeel in de kinderopvang; aanwervingsmoeilijkheden en personeelsverloop (professionals die de sector verlaten om in het onderwijs te gaan werken, waar de lonen hoger zijn, de werktijden minder flexibel, enz. → professionals in de sector, die vooral een oplossing willen voor hun werklust. Er wordt ook een betere financiering van de sector gevraagd.
- Wat de invoering en subsidiëring van nieuwe plaatsen voor kinderopvang betreft, is het risico vastgesteld dat de kosten van grondstoffen en de bouw- en renovatiekosten stijgen als gevolg van de financiële crisis. Dit zou ertoe kunnen leiden dat sommige projectdragers hun projecten opgeven.

Deze moeilijkheden hebben niet alleen een impact op het aantal kinderopvangplaatsen, maar ook op de (tragere) ontwikkeling van bepaalde projecten (cultureel bewustzijn, optimalisering van plaatsen, enz.), aangezien de beschikbare middelen beperkt zijn.

In dit opzicht lijkt het essentieel om bij de uitvoering van maatregelen niet alleen rekening te houden met cijfers, maar ook met meer kwalitatieve gegevens om de situatie ter plaatse beter te begrijpen en zo met deze realiteit rekening te houden.

De uitwisseling van inspirerende praktijken en de onderzoeksresultaten (cf. in het bijzonder het onderzoek van ONE naar niet-gebruik van gratis opvangdiensten en opvangomgevingen) worden benadrukt als bijdragen aan de reflectie en het werk rond toegankelijkheid.

Tot slot werd ook benadrukt dat er veel werk moet worden verricht om de veranderingen die de ingevoerde initiatieven teweegbrengen en de vragen die deze veranderingen oproepen, te ondersteunen. Ook sommige professionals (die zich minder bewust zijn van de problematiek of gewend zijn om met meer kwetsbare groepen te werken) moeten aan hun perceptie werken, en dit vereist tijd, ontmoetingen en ondersteuning.

**Doelstelling 1.1 De financiële en niet-financiële barrières identificeren en wegnemen die verhinderen dat kinderen in nood naar voor- en vroegschoolse educatie en opvang gaan, naar school gaan en deelnemen aan buitenschoolse activiteiten.**

Het decreet van 14 maart 2019 had tot doel de gratis toegang tot het onderwijs te versterken, beperkte de kosten van het schoolgeld dat van leerlingen in de kleuterschool kan worden geëist en kende als tegenprestatie extra middelen toe aan scholen. Sinds het begin van het schooljaar 2021-2022 vallen alle kleuterjaren onder deze maatregelen. Sinds het begin van het schooljaar 2023 zijn ze uitgebreid tot het 1<sup>ste</sup> en 2<sup>de</sup> schooljaar.

Wat de uitdagingen voor de toekomst betreft: *doorgaan met het geleidelijk versterken van gratis onderwijs in de andere jaren van het kerncurriculum; de denkwijze achter de jaren na de onderbouw ontwikkelen; de kosten van benodigdheden en activiteiten grondiger analyseren met het oog op een analyse van de impact op het verminderen van ongelijkheden in het onderwijs (toegankelijkheid, enz.).*

**Doelstelling 1.3 Kinderen die op het punt staan de school of opleiding voortijdig te verlaten, of die dat al hebben gedaan opnieuw motiveren, met name door gepersonaliseerd advies te geven en de samenwerking met gezinnen te versterken.**

Om spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten tegen te gaan, wordt gewerkt aan een globaal plan met 3 assen - preventie-interventie-compensatie. De leidraad werd goedgekeurd door de regering; de opstelling van het decreet wordt afgerond; het goedkeuringsproces zou in de eerste helft van 2024 van start moeten gaan. Het doel is om een beter inzicht te krijgen in het fenomeen en de oorzaken ervan, om voortijdig schoolverlaten te voorkomen en om hun terugkeer naar school te plannen, met coördinatie tussen degenen die betrokken zijn bij het schoolsysteem en degenen daarbuiten. Sommige aspecten van het project zijn voorzien om in 2024 afgerond te worden, terwijl andere zijn uitgesteld tot de volgende legislatuur. *Dit complexe, multidimensionale project vereist voortdurende aandacht, vooral met het oog op de aanzienlijke toename van het ongerechtvaardigd absentisme in verband met de gezondheids crisis.*

Om een positieve educatieve benadering de positieve oriëntatie te ontwikkelen, werden in 2021 'des Assises de l'orientation' georganiseerd, een educatieve benadering van de oriëntatie, opgenomen in leerplannen en werd in juni het officiële portaal voor oriëntatie gelanceerd: <https://monorientation.be/>.

**Doelstelling 1.4 Leerondersteuning bieden aan kinderen met leerproblemen om hun taalkundige, cognitieve en academische tekortkomingen te compenseren.**

Het 'dispositif d'accueil et de scolarisation des primo-arrivants et assimilés' (DASPA), dat sinds 2012 bestaat, is bedoeld om nieuwkomers geleidelijk in het schoolleven te integreren. Het voorziet in extra middelen voor scholen die zich op deze speciale groep richten. In 2019 komt daar het programma 'français langue d'apprentissage' (FLA) bij, om beter rekening te houden met de situatie van niet-geletterde leerlingen. De ontplooiingsmodaliteiten voor de twee programma's worden verder geanalyseerd op basis van hun monitoring en om na te gaan of er aanpassingen nodig zijn. Het (jaarlijkse) DASPA-monitoringsverslag is beschikbaar (2021-22, 2022-23).

**Doelstelling 1.6 Maatregelen nemen om inclusief onderwijs te bevorderen en aparte klassen in instellingen voor onderwijs en opvang voor jonge kinderen te vermijden**

Het decreet van 2017 garandeert het recht op redelijke aanpassingen voor leerlingen met bijzondere behoeften in het reguliere onderwijs. Om de samenwerking tussen het regulier en bijzonder onderwijs te versterken, zijn 48 territoriale groepen opgericht, die het mogelijk maken om het beheer van middelen te bundelen en te profiteren van de coördinatie van redelijke aanpassingen en 'Intégration Permanente Totale'. Door multidisciplinaire teams op te richten, willen deze centra kinderen met bijzondere behoeften ondersteunen om hun schoolopleiding in het reguliere onderwijs te vergemakkelijken. Het monitoringverslag zal in 2024 beschikbaar zijn.

Er zijn ook 26 inclusieve klassen en voorzieningen (bijzonder onderwijs type 2 en 3).

**Doelstelling 1.13 Een samenwerkingskader invoeren om inclusief onderwijs te bevorderen, naschoolse opvang te bieden en mogelijkheden te creëren voor deelname aan sportieve, recreatieve en culturele activiteiten.**

Het doel van het 'parcours d'éducation culturelle et artistique' (PECA) is om gelijke toegang te bieden tot cultuur en kunst, in overeenstemming met de culturele rechten van elk kind. Dit traject is geïntegreerd in het onderbouw (met minimaal 2 activiteiten per jaar) en zal uiteindelijk alle leerlingen van 1<sup>ste</sup> jaar van de kleuterschool tot het einde van de middelbare school bereiken (meer dan 900.000 leerlingen). Om de invoering te ondersteunen: regionale platforms om de dialoog tussen scholen en culturele en artistieke actoren te versterken; 10 groeperingen van culturele actoren om het culturele aanbod te versterken; 40 culturele referentiepunten om scholen te ondersteunen bij het implementeren van de PEOA; PEOA-afgevaardigden en contactpersonen binnen scholen; budgettaire

middelen om meer artistieke en culturele projecten te ondersteunen. Een nieuw portaal: [www.peca.be](http://www.peca.be)

### **3.6. Duitstalige gemeenschap**

#### *Data*

*Er bestaan geen synthetische gegevens of expliciete statistieken over kinderarmoede in de Duitstalige Gemeenschap van België. Er zijn echter wel gegevens over groepen die als prioritaire doelgroepen voor de Europese Kindgarantie zijn geïdentificeerd, die kunnen worden gebruikt om verduidelijk te krijgen over kinderarmoede in de Duitstalige Gemeenschap:*

#### **Kinderen die dakloos zijn of ernstige huisvestingsproblemen hebben:**

In oktober 2022 werd in samenwerking met de Koning Boudewijnstichting en een onderzoeksteam voor het eerst een telling uitgevoerd van daklozen en mensen met ernstige huisvestingsproblemen. Ook kinderen werden geteld. Het doel was om betrouwbare gegevens over het fenomeen te verkrijgen. Het onderzoeksteam heeft een verslag opgesteld over de telling met betrouwbare gegevens en statistieken. Het doel is om de telling met regelmatige tussenpozen (om de 2 of 3 jaar) te herhalen om een beleid te kunnen voeren dat gebaseerd is op objectieve feiten.

Als bijlage: *Zählung von Obdach- und Wohnungslosigkeit - lokaler Bericht Deutschsprachige Gemeinschaft*

#### **Kinderen die alternatieve zorg ontvangen**

De dienst jeugdbescherming verzamelt gegevens over het aantal kinderen dat in instellingen en pleeggezinnen wordt geplaatst. Deze gegevens kunnen ook worden uitgesplitst op basis van de leeftijd van de kinderen, de plaatsende instantie (dienst jeugdbescherming of jeugdrechtbank) en de duur van de plaatsing.

Er zijn activiteitenverslagen gepubliceerd voor 2018, 2019 en 2020. Er zijn plannen om er een voor 2023 op te stellen.

Bijgevoegd: Activiteitenverslag 2020 (*Tätigkeitsbericht 2020*)

#### **Kinderen met een handicap**

De gegevens zijn beschikbaar op het portaal voor statistieken van de Duitstalige Gemeenschap

Link: [Ostbelgien in Zahlen - Deutschsprachige Gemeinschaft](#)

Bijlage: Jaarverslag 2022 (*Dienststelle der Deutschsprachigen Gemeinschaft für selbstbestimmtes Leben*)

#### **Kinderen in kwetsbare gezinssituaties:**

De "Armoedemonitor" is een databank die voortdurend wordt bijgewerkt. Ze meet de armoedesituatie in de Duitstalige Gemeenschap op basis van geselecteerde indicatoren. Armoede is echter moeilijk te meten door de vele manieren waarop armoede zich manifesteert (subjectieve perceptie van het gevoel van armoede). Daarom is het niet mogelijk om de analyse te baseren op één enkele indicator, zoals inkomen.



Het verslag bevat de volgende indicatoren: begunstigen van het leefloon of het equivalent leefloon, sociale leningen, leningen aan individuen, collectieve schuldenregelingen, mediaan netto-inkomen, werkloosheidspercentage, begunstigen van voedselhulp van het Rode Kruis, toename van terugbetalingen van ziekteverzekering, minderjarigen in een gezin zonder inkomen uit arbeid, inkomensgarantie voor ouderen, steun voor ouderen.

Link: [Ostbelgien Statistik - Armutsmoitor der Deutschsprachigen Gemeinschaft](#)

**Kinderen met een migratieachtergrond (inclusief vluchtelingenkinderen)**

Er worden geen specifieke gegevens verzameld voor de Duitstalige Gemeenschap.

## Bijlage n°2

### Conclusies thematische seminaries

#### Opzet thematische seminaries

In maart 2023 vond een online meeting plaats met de verschillende aanspreekpunten of 'SPOCs' in voorbereiding van het Belgisch voorzitterschap in 2024.

Het is belangrijk om te noteren dat het nationale actieplan voornamelijk een opsomming van bestaande acties opneemt, omdat deze werd opgemaakt in het midden van de legislatuur. Men heeft dus soms gekeken naar bestaande of geplande maatregelen.

De thematische seminaries helpen dus om een stand van zaken op te maken en wel lacunes en goede praktijken op te merken, binnen het gegeven kader van de Europese Kindgarantie.

De agenda's van de seminaries waren steeds gelijkaardig opgesteld:

1. Introductie van wat de Europese Kindgarantie inhoudt en de algemene voorbereiding van het Belgisch voorzitterschap
2. Uitleggen waarom de deelnemers hier aanwezig zijn
3. De SPOCs van de verschillende deelstaten leggen uit welke actiepunten in welk deel van het actieplan staan, en geven een actuele stand van zaken in lijn met de competenties van hun deelstaat die ze vertegenwoordigen.
4. Via een rondetafel wordt er aan deelnemers gevraagd wat ze kort willen delen vanuit hun expertiseveld over de Europese Kindgarantie
5. Aan de hand van reflectievragen komt er een discussie op gang om verder te kijken dan gewoon een stand van zaken: zoals bijvoorbeeld:
  - Volgens jullie ervaring: wat werkt er en wat niet?
  - Wat zijn aanbevelingen die jullie zouden willen toevoegen aan het huidig bestaande actieplan?
  - Welke uitdagingen zouden moeten worden aangepakt in de volgende strategische agenda?
  - ...

Na elk seminarie werden conclusies opgemaakt, zodat er achteraf meer samenvattend kon worden gekeken naar de hoofdpunten van het seminarie. Deze staan hieronder opgelijst en samengevat.

Deelnemers stelden meermaals de vraag of we toch niet dieper konden gaan en aanbevelingen zouden kunnen formuleren, zodat we dit bijvoorbeeld kunnen opnemen in een memorandum voor de volgende legislatuur.

Er zal dus een slotseminarie plaatsvinden op 18 december, waar de conclusies van de thematische seminaries zullen worden voorgesteld, alsook een rapport van Anne Van Lancker over de implementatie van de Europese Kindgarantie. Hier zullen de deelnemers de ruimte krijgen om verder te reflecteren en zelf aanbevelingen naar voor te schuiven. Het is belangrijk hier te noteren dat dit geen evaluatie is van huidig beleid maar meer een reflectie naar waar in de toekomst aan kan gewerkt worden.

## Conclusies thematische seminars

### Voeding:

- Wat doen om **stigmatisering** te voorkomen en toegankelijkheid te verhogen? Gewoon pleiten voor maaltijden 'voor alle kinderen' is niet genoeg → een manier vinden zodat bepaalde groepen niet door de mazen van het net vallen.
- Honger is zeker niet alleen een probleem bij kinderen in armoede: denk bijvoorbeeld aan hoogopgeleide ouders die geen tijd maken om boterhammen te smeren.
- **Participatie van ouders** op scholen is cruciaal.
- Nood aan inzet op **buurtwerking** en niet alleen gezonde voeding in scholen: hierdoor bereik je een breder publiek en misschien de ouders die minder betrokken zijn op de school.
- Het voorzien van gezonde maaltijden is niet genoeg, er zouden ook initiatieven moeten zijn waarbij ouders ook mee **gezond leren koken: educatie** over gezonde voeding is enorm belangrijk.
- **Eigenaarschap in scholen** is belangrijk: one-size-fits-all werkt niet (bijvoorbeeld verschil in noden stedelijke en landelijke scholen) → scholen moeten hun eigen klemtonen kunnen leggen en ervoor zorgen dat iedereen betrokken is bij het proces. Daarbij mag er ook niet extra administratieve last bijkomen voor scholen.
- Preventief nadenken over toegang tot groenten en fruit voor zwangere vrouwen.
- Gratis betekent niet meteen een garantie op succes.
- Meer inzetten op **brugfiguren**, en deze institutionaliseren.
- Onder dit thema is **duurzaamheid** enorm belangrijk: mensen in armoede zijn vaak de eerste slachtoffers van klimaatverandering.
- Sociale kruideniers met aandacht voor begeleiding als goede praktijk.
- De uitdaging blijft hoe zoveel mogelijk kinderen in armoede te bereiken, want de armoedecijfers blijven stijgen.
- Participatie is belangrijk bij elke fase in het proces: draagvlak vergroten en komen tot gedragsverandering.
- Vaak volstaat het als er iets wordt aangeboden op school, moet niet per se een warme maaltijd zijn.
- Kunnen sommige initiatieven **laagdrempeliger** worden gemaakt? (sommige initiatieven tegengehouden door strenge regels voedselveiligheid)
- ...

### Huisvesting:

- Er zijn nog noemenswaardige projecten die niet in het actieplan zijn vervat (bv. 'Housing First for Youth', winteropvang, 'Mind the Gap', Upstream, ...)
- Een goede praktijk is 'family finding': inzetten op zoeken van bloedband en dus familieleden, om het kind met zijn familie te verbinden.
- Kinderen in **eenoudergezinnen**: groter risico op armoede (en dit zal nog verergeren) → de focus moet dus liggen op de noden van eenoudergezinnen.
- **Sociale huisvesting** is een belangrijke huisvestingsgarantie voor kinderen: kernprobleem is het tekort aan sociale woningen → meer sociale woningen als mogelijke oplossing.
- Ook de privémarkt kan een sociaal potentieel hebben, voorstel om private verhuurders als partners te zien.
- Soms te weinig vroegdetectie van kwetsbare groepen.

- **Intergenerationele aspect** van armoede is onmisbaar: daarom belangrijk om één generatie verder te denken bij problemen, trauma-informed aanpak als optie.
- Er is een gebrek aan **focus op preventie** (kijk bijvoorbeeld naar de sterke link met interfamiliaal geweld) en kindperspectief.
- **Housing First als visie** en deel van beleid in plaats van losstaand initiatief.
- Probleem is nood aan divers aanbod betaalbare woningen.
- Regelgeving aanpassen vanuit kinderrechtenperspectief.
- Link met zorg en geestelijke gezondheid moet worden getrokken onder dit onderwerp.
- **Negatieve perceptie** verbonden aan sociale huurder, waardoor er strengere condities worden opgelegd.
- **Impact klimaatsverandering** mag niet vergeten worden.
- Uithuiszettingen vermijden via preventieve woonbegeleiding.
- Uitdagingen kinderen/gezinnen in **nachtopvang**: geen plek voor kinderen.
- Afschaffing statuut van samenwonenden als mogelijke oplossing.
- ...

#### Gezondheidszorg:

- Het is belangrijk om **zorg toegankelijker** te maken voor kwetsbare groepen: via bijvoorbeeld verenigingen, sensibiliseringsfiches, ... → werken aan ‘gezondheidsgeletterdheid’ is belangrijk.
- Link tussen armoede en gezondheid is niet te onderschatten.
- Hoewel er al een paar gratis basisdiensten zijn, kan er zeker een uitbreiding naar bredere **preventieve behandeling** helpen.
- De **conventionering van huisartsen** dienen transparanter naar burgers te worden gecommuniceerd.
- Er zou specifieke aandacht moeten zijn voor kinderen in niet-wettig verblijf → er is hier een grote non take-up.
- **Brugfiguren en vertrouwenspersonen** zijn cruciaal: we zouden deze breder moeten inzetten en vooral ook verankeren.
- Mensen die zich in kwetsbaarheid bevinden en die zelf informatie gaan delen over de aanbiedingen in zorg, zou moeten worden aangemoedigd.
- Steun bij **communicatie** is cruciaal, zeker indien het gaat over mentale gezondheid.
- Financiële toegankelijkheid tot medische zorg is niet slecht, maar kan beter.
- Huisartsen zijn meestal goed toegankelijk, maar er is vooral bij **gespecialiseerde zorg een ondergebruik met negatieve gevolgen voor de gezondheid**: hier zou op moeten worden ingezet.
- Wanneer het gaat over mentale gezondheid moet er werk worden verzet om niet alleen sociale en psychologische drempels weg te werken, maar ook de **wachlijsten**.
- **Multidimensionale aspect** is belangrijk, de link met de andere thematieken in de Kindgarantie kan men makkelijk leggen (bv. gezondheid en kinderopvang).
- Eerstelijnsdiensten zouden multidisciplinair moeten worden ingesteld.
- Er is nood aan een **meer geïntegreerde zorg**.
- In kader van **mentale gezondheid** is het belangrijk om te kijken naar kinderen die zich op het kruispunt bevinden van verschillende sectoren (denk aan gezondheid, handicap, jeugdwerk en justitie bv.) → een multidimensionale aanpak is dan ook cruciaal.

- Het is een enorme uitdaging om te werken met andere beleidsniveaus en departementen: soms moet men op veel deuren kloppen, zeker wanneer het gaat over nood aan zorg in complexe situaties.
- Gewoon losstaande projecten doen is niet duurzaam: we moeten **verdere versnippering vermijden** en de bestaande structuren aanpassen/versterken.
- Jeugdgezondheidszorg moet meer worden gevaloriseerd.
- **Preventie en participatie** zijn belangrijk.
- Het zou nuttig zijn om gratis en systematische uitnodigingen te voorzien op bepaalde leeftijdsschakels.
- Prijs is niet de enige determinant voor toegankelijke zorg, denk ook maar aan wachtlijsten bijvoorbeeld.
- Bij het aanbod van eerstelijnsdiensten is het cruciaal om aanwezig te zijn daar waar het kind vertoeft.
- Vroegdetectie is cruciaal, bijvoorbeeld via systematische bevestigingen.
- De **eerste 1000 dagen** zijn cruciaal: hierop inzetten op onderzoek is het beste (bv. via een tool op startgesprek bij gezinnen).
- Er is een **gebrek aan indicatoren en onderzoek** die de precieze noden in kaart brengen en evoluties kunnen meten → nut van nul-diagnostiek. Zeker voor een volgende legislatuur zou het interessant zijn om een plan te hebben met specifieke indicatoren en opvolging.
- Specifieke aandacht zou er ook moeten zijn voor kinderen met een migratieachtergrond en kinderen in detentie.
- Gezondheid van kinderen verbeteren betekent dan ook de omgeving verbeteren waar het kind in opgroeit.
- De **preventieve rol van scholen** valt niet te onderschatten.
- **Seksuele voorlichting** benaderen vanuit het gezondheidsperspectief, om zo ervoor te zorgen dat er toch wordt over gesproken als men weet dat dit thuis niet gebeurt.
- Isolement is een risicofactor voor gezinnen in kwetsbaarheid: dit toont weer het nut aan van een brugfiguur om een sociaal netwerk uit te bouwen.
- Mentale gezondheid bespreekbaar maken is ook belangrijk om hierbij de **ouders te betrekken** (kijk naar Finland als voorbeeld).
- Gebruik van een systematische bevestiging kan helpen om gerichtere gesprekken te hebben, alsook preventiever op te treden.
- ...

### Onderwijs & opvang

- **Kinderopvang is een cruciale hefboom** tegen armoedebestrijding.
- Het versterken van toegang voor het kwetsbare publiek is cruciaal: toegankelijkheid van kinderopvang moet worden verbeterd.
- **Kleuter- en kindparticipatie** moet ook worden verhoogd: zo kan bijvoorbeeld worden gewerkt aan communicatie of aan input voor de vormgeving van aanbod.
- Kennis rond kinderarmoede moet worden versterkt: bv. via **monitoren & verzamelen van gegevens** (bv. onderzoeken hoeveel uren een kind naar de opvang gaat).
- Ervaringsdeskundigen inzetten als oplossing.
- Een werkpunt is dat **informatie over financiële tussenkomsten** (bv. sport hier) vaak niet de doelgroep bereikt, en alleen wordt gebruikt door diegenen die het al kennen maar die tussenkomst zelf niet echt nodig hebben.

- Het is belangrijk dat opvang ook meer **kwaliteitsvol** wordt, en dat er niet alleen wordt ingezet op het creëren van meer plaatsen.
- Een werkpunt is **gezinsopvang verduurzamen**.
- Er zijn ook **sterk geografische verschillen** bij de beschikbaarheid in opvang: er zou een betere territoriale spreiding moeten zijn, aangepast aan de noden.
- Niet-gebruikers stoten niet alleen op financiële drempels maar ook op drempels rond beschikbaarheid, flexibiliteit, ... → werken om deze drempels weg te werken.
- **Inkomensgerelateerde plaatsen** zouden moeten worden uitgebreid.
- **Multidimensionele strategie** als oplossing.
- Onderwijs: invoeren gratis/betaalbare en gezonde maaltijden en wegwerken financiële drempels.
- Werken aan het verbeteren van welzijn binnen onderwijs.
- Belang van een **buurtgerichte benadering**.
- Men zou kunnen werken aan de kloof tussen cultuur en schoolcultuur.
- Uitdaging: dat er een grote autonomie is van schoolbesturen wat onkostenbeleid betreft.
- **Transparantie van de kosten** vanuit scholen zou er meer moeten zijn.
- Goede initiatieven zoals Krijt vzw zou beter moeten worden gefinancierd.
- Projecten van **brugfiguren structureel inbedden**.
- Aanpakken van **digitale kloof**-aanpak tussen scholen → daarbij is er nog steeds een belang van nabije en fysieke dienstverlening.
- Goede, lokale initiatieven zouden hoger moeten worden gebracht en structureler moeten worden gemaakt.
- Verhoging van kwaliteit in opvang en onderwijs is een mogelijk werkpunt.
- De doelgroep kinderen zonder papieren mogen we niet uit het oog verliezen.
- Opvang moet beschikbaar en begrijpbaar zijn, alsook een **breed en divers aanbod** aanbieden
- Nut van vrijetijdspassen verder uitdiepen.
- Opvang gaat niet alleen over beschikbaarheid, maar ook over hoe kinderen te houden in deze opvang.
- Opvang zou de maatschappij meer moeten weerspiegelen.
- Het is ook interessant om verder te kijken dan gewoon het onderscheid gezinnen in armoede en andere gezinnen: kijken naar overlappende eigenschappen van gezinnen.
- Vaak wordt er op de economische drempel gewerkt, maar de **sociale drempels** mogen we ook niet vergeten.
- Versterken van de loketfunctie.
- Onder dit thema zijn de **ouders/families** ook belangrijk: hoe discussie waarborgen in kader van een vertrouwensrelatie? Hoe via opleidingen kennis uitbreiden?
- Link met andere thema's is ook hier cruciaal: kijk bv. naar werk, mobiliteit, huisvesting, ...

## Algemene conclusies

- Belang van participatie van ouders (in scholen, buurtwerking, ...).
- Belang van participatie over het algemeen.
- Inzetten op buurtwerking, buurtgerichte benadering.
- Brugfiguren en vertrouwenspersonen structureel verankeren.
- Duurzaamheid belangrijk, gezien de impact van klimaatsverandering.
- Uitdaging om zoveel mogelijk kinderen in armoede te bereiken.
- Initiatieven laagdrempeliger maken.

- Intergenerationele aspect van armoede mag niet worden vergeten.
- Focus op preventie is cruciaal.
- Uitdaging om diensten toegankelijker te maken (rol sensibilisering, brugfiguren, ...).
- Multidimensionele aspect is belangrijk: alle thema's onder de Kindgarantie zijn met elkaar verbonden.
- Nood aan indicatoren en onderzoek om opvolging te monitoren en kennis rond kinderarmoede te versterken.
- Niet alleen focussen op financiële/economische drempel maar ook sociale drempels.